

Zaak C-242/20

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

8 juni 2020

Verwijzende rechter:

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (Kroatië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

6 mei 2020

Verzoekende partij:

HRVATSKE Šume d.o.o., Zagreb, als rechtsopvolgster van HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj, p.o. Zagreb

Verwerende partij:

BP EUROPA SE, als rechtsopvolgster van DEUTSCHE BP AG, als rechtsopvolgster van THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH

[...]

Voorwerp: verzoek om een prejudiciële beslissing – justitiële samenwerking in burgerlijke zaken

Verwijzende rechter:

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (hoogste handelsrechter van de Republiek Kroatië; hierna: „Visoki trgovački sud”) [...]

Partijen in het hoofdgeding [...]:

Verzoekster: HRVATSKE ŠUME, d.o.o., Zagreb, [...] als rechtsopvolgster van HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj, p.o., Zagreb (KROATISCHE BOSSEN publiekrechtelijke personenvennootschap voor het beheer van bossen en beboste gebieden in de Republiek Kroatië, gevestigd te Zagreb), [...] hierna: „verzoekster”

Verweerster: BP EUROPA SE Hamburg, [...], als rechtsopvolgster van DEUTSCHE BP AG, [...], als rechtsopvolgster van THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH, [...] hierna: „verweerster”

Summier overzicht van het voorwerp van het geschil en de relevante feiten van het hoofdgeding, inhoud van de nationale bepalingen die op de zaak van toepassing kunnen zijn en redenen die de verwijzende rechter ertoe hebben gebracht om vragen te stellen over de uitlegging van het Unierecht:

In de onderhavige zaak heeft de Trgovački sud u Zagrebu (handelsrechter Zagreb, Kroatië; hierna: „Trgovački sud”) zijn onbevoegdheid vastgesteld en de vordering afgewezen op grond dat de rechterlijke instanties van de Republiek Kroatië niet internationaal bevoegd zijn. Verzoekster heeft een klacht tegen deze beslissing ingediend. Deze klacht wordt onderzocht door de Visoki trgovački sud [...].

De procedure voor de Trgovački sud is ingeleid met een op 1 oktober 2014 ingediende dagvaarding, waarin verzoekster betoogt dat de Vrhovni sud Republike Hrvatske (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Kroatië; hierna: „Vrhovni sud”) bij zijn beslissing van 21 mei 2009 [Or. 2] [...] de voorafgaande beslissingen heeft gewijzigd en dat daarin is vastgesteld dat de tenuitvoerlegging jegens verzoekster, die was gelast in het kader van een tenuitvoerleggingsprocedure bij een daartoe strekkende definitieve beslissing van de Trgovački sud, niet geoorloofd was. Bij die beslissing zijn verweersters tevens verplicht om verzoekster in de onderhavige zaak binnen 8 dagen de kosten van de civiele procedure ten bedrage van 299 974,65 Kroatische kuna (HRK) te vergoeden en is aan verweerster in de onderhavige zaak, evenals aan de eerste verweerster, vergoeding van de kosten van de civiele procedure ten bedrage van 231 480,90 HRK geweigerd.

Voorheen is namelijk bij beschikking van de Trgovački sud en op verzoek van de voorgangster van verweerster in de onderhavige zaak, als partij die daarom had verzocht, de gedwongen tenuitvoerlegging bevolen jegens de schuldenaar in de betreffende tenuitvoerleggingsprocedure, namelijk de vennootschap FUTURA d.o.o. Zagreb, door middel van beslag op de opeisbare geldelijke prestaties van deze verwerende partij jegens verzoekster in de onderhavige zaak, als schuldenares van deze verwerende partij, en zijn de geldmiddelen van deze prestaties overgedragen aan de voorgangster van verweerster in de onderhavige zaak, als partij die om tenuitvoerlegging had verzocht met het oog op invordering. Verzoekster heeft, als vermeende schuldenares van de genoemde verwerende partij, daartegen rechtsmiddelen aangewend, maar in een tenuitvoerleggingsprocedure hebben dergelijke middelen geen opschortende werking, zodat de door de rechter gelaste gedwongen invordering in het kader van de tenuitvoerleggingsprocedure is uitgevoerd, namelijk aldus dat op 11 maart 2003 een totaalbedrag van 3 792 600,87 HRK van de bankrekening van verzoekster is geïncasseerd en aan verweerster is overgemaakt.

In de procedure die door verzoekster is ingeleid met het oog op de vaststelling van het ongeoorloofde karakter van de tegen haar verrichte gerechtelijke tenuitvoerlegging heeft de Vrhovni sud bij beslissing van 21 mei 2009 [...] vastgesteld dat de tenuitvoerlegging ongeoorloofd was. Derhalve kon verweerster niet worden aangemerkt als schuldeiser van verzoekster in de onderhavige zaak, maar op het moment dat de genoemde beslissing van de Vrhovni sud definitief is verklaard, is de rechtsgrondslag voor de betaling door verweerster in de onderhavige zaak aan verzoekster komen te vervallen. In de onderhavige zaak dient verweerster verzoekster uit hoofde van ongerechtvaardigde verrijking te vergoeden voor wat zij als gevolg van de tenuitvoerlegging onverschuldigd heeft ontvangen en dient zij tevens de wettelijke verdragingsrente te betalen.

Volgens de bepalingen inzake gedwongen tenuitvoerlegging kan in dergelijke gevallen in het kader van dezelfde tenuitvoerleggingsprocedure een verzoek tot nietigverklaring van een tenuitvoerleggingshandeling worden ingediend, maar dat dient uiterlijk binnen één jaar na de datum van tenuitvoerlegging te geschieden. Derhalve heeft verzoekster deze specifieke civiele procedure ingeleid met het oog op de terugvordering van het bedrag waarmee verweerster zich onterecht heeft verrijkt. De grondslag voor de verwerving daarvan is later namelijk komen te vervallen. De regel inzake de termijn voor het indienen van een verzoek tot nietigverklaring van tenuitvoerleggingshandelingen is opgenomen in artikel 58, punt 5, van de Ovršni zakon (wet op de tenuitvoerlegging) (*Narodne novine* nr. 57/96, nr. 29/99, nr. 42/00, nr. 173/03, nr. 194/03, nr. 151/04, nr. 88/05, nr. 121/05, nr. 67/08, nr. 139/10, nr. 154/11 en nr. 70/12), en alle daaropvolgende bepalingen inzake tenuitvoerlegging voorzien in dezelfde termijn voor de terugvordering van een in het kader van dezelfde tenuitvoerleggingsprocedure betaald bedrag.

De bepalingen betreffende terugbetaling wegens ongerechtvaardigde verrijking zijn opgenomen in de artikelen 1111 tot en met 1120 van de Zakon o obveznim odnosima (wet op de verbintenissen) (*Narodne novine* nr. 35/05, nr. 41/08, nr. 125/11, nr. 78/15 en nr. 29/18), en het basisbeginsel is vervat in artikel 1111, lid 1, waarin is bepaald: „Indien een deel van het vermogen van een persoon op enigerlei wijze wordt overgedragen aan een andere persoon en deze overdracht geen grondslag vindt in een rechtshandeling of in de uitspraak van een rechter of een ander bevoegd wettelijk orgaan, is degene die het voordeel heeft verworven verplicht dit terug te betalen of, indien dat niet mogelijk is, de waarde ervan te vergoeden.”

De partijen bij het onderhavige geschil betwisten tevens de bevoegdheid van de rechter, aangezien verweerster een in de Bondsrepubliek Duitsland gevestigde vennootschap is en zij de bevoegdheid van de Kroatische rechter in haar verweerschrift heeft aangevochten.

De Trgovački sud heeft geoordeeld niet bevoegd te zijn maar heeft daarbij verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de

tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 2012, L 351, blz. 1; hierna: „verordening nr. 1215/2012”) [...] onjuist toegepast. Artikel 66, lid 1, daarvan bepaalt: „Deze verordening is slechts van toepassing op rechtsvorderingen die zijn ingesteld, [Or. 3] authentieke akten die zijn verleden of geregistreerd, en gerechtelijke schikkingen die zijn goedgekeurd of getroffen op of na 10 januari 2015.” De rechter is tot deze conclusie met betrekking tot de internationale bevoegdheid gekomen aangezien er geen bijzondere bepaling bestaat inzake de bevoegdheid van rechters ten aanzien van ongerechtvaardigde verrijking, zodat de algemene regel inzake de bevoegdheid van de voor de woonplaats van de verwerende partij bevoegde rechter van toepassing is. Aangezien de dagvaarding in de onderhavige zaak is ingediend op 1 oktober 2014, is verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 2001, L 12, blz. 1; hierna: „verordening nr. 44/2001”) [...] van toepassing. De juiste uitlegging van het begrip „verbintenissen uit onrechtmatige daad” en van de procedures tot tenuitvoerlegging van beslissingen is evenwel niet volledig duidelijk. Derhalve rijzen er gerechtvaardigde twijfels en is in het kader van deze open vragen beslist om het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen met het oog op de vaststelling of de rechterlijke instanties van de Republiek Kroatië bevoegd zijn om in de onderhavige zaak uitspraak te doen. De beslissing van het Hof over deze kwestie is noodzakelijk om de Visoki trgovački sud in staat te stellen zich over de onderhavige zaak uit te spreken. Bovendien dient het antwoord op de opgeworpen vraag het algemene belang van de uniforme toepassing van het Unierecht.

[...] [Schorsing van de procedure in afwachting van de prejudiciële beslissing van het Hof en verwijzing naar de relevante bepalingen van nationaal recht]

I. Eerste prejudiciële vraag

Artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 luidt: „Een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat, kan in een andere lidstaat voor de volgende gerechten worden opgeroepen [...] ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad: voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen [...]”.

Aangezien de rechtsfiguur van de ongerechtvaardigde verrijking (de rechtsgrondslag is een als ongeoorloofd aangemerkte tenuitvoerlegging, en thans verzoekt verzoekster om terugbetaling aangezien de termijn van één jaar voor terugvordering in het kader van dezelfde tenuitvoerleggingsprocedure is verstreken) reeds in het Romeinse recht werd beschouwd als een handeling die aan een onrechtmatige daad is gelijkgesteld, kan worden aangenomen dat de rechterlijke instanties van de Republiek Kroatië bevoegd zijn, aangezien dit de plaats is waar de ongerechtvaardigde verrijking zich heeft voorgedaan. In het geval van een als onrechtmatige daad aangemerkte handeling is het

aanknopingspunt de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan, maar het forum delicti is doorgaans niet van toepassing op vorderingen uit hoofde van ongerechtvaardigde verrijking. Derhalve is deze bepaling een beetje verwarrend, aangezien verordening nr.44/2001 weliswaar voorziet in de bijzondere bevoegdheid uit hoofde van verbintenissen uit onrechtmatige daad maar niet in het passende aanknopingspunt of de passende aanknopingspunten. Het bestaande aanknopingspunt leidt tot verwarring, aangezien er in het geval van ongerechtvaardigde verrijking geen sprake is van schade.

Volgens de rechtspraak van het Hof valt onder het begrip „verbintenissen uit onrechtmatige daad” elke rechtsvordering die beoogt de aansprakelijkheid van een verweerder in het geding te brengen en die geen verband houdt met een „verbintenis uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, onder a), van verordening nr. 44/2001 (zie arresten van 27 september 1988, Kalfelis, C-189/87, EU:C:1988:459, punten 17 en 18; 13 maart 2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punt 20, en 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punt 44).

In zaak C-102/15, Siemens Aktiengesellschaft Österreich, heeft de advocaat-generaal het Hof in zijn conclusie van [7] april 2016 subsidiair in overweging gegeven de prejudiciële vraag aldus te beantwoorden dat artikel 5, punt 3, van verordening nr.44/2001 aldus moet worden uitgelegd dat een vordering tot terugbetaling wegens **[Or. 4]** ongerechtvaardigde verrijking geen „verbintenis uit onrechtmatige daad” in de zin van deze bepaling betreft. Hoewel de eerste conclusie van de advocaat-generaal is aanvaard, heeft het Hof in deze kwestie evenwel geen standpunt ingenomen (het betrof geen civiele zaak, aangezien terugbetaling van een onverschuldigde prestatie in een administratieve procedure werd gevorderd).

In zaak C-572/14, die betrekking had op een verzoek om een prejudiciële beslissing van het Oberste Gerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Oostenrijk), heeft het Hof in zijn arrest van 21 april 2016 benadrukt dat artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 aldus moet worden uitgelegd dat een vordering strekkende tot betaling van een vergoeding die verschuldigd is krachtens een nationale regeling als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, waarbij het stelsel van „billijke compensatie” wordt toegepast dat is vastgesteld in artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij, onder het begrip „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van deze verordening valt.

Een soortgelijke regel betreffende de bijzondere bevoegdheid in dezelfde kwestie is te vinden in verordening nr. 1215/2012, maar dan in artikel 7, lid 2, waarin is bepaald dat een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad in een andere lidstaat kan

worden opgeroepen voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen.

In overweging 12 van verordening nr. 44/2001 wordt benadrukt dat er naast de woonplaats van de verweerder alternatieve bevoegdheidsgronden mogelijk moeten zijn, gebaseerd op de nauwe band tussen het gerecht en de vordering of de noodzaak een goede rechtsbedeling te vergemakkelijken. In de onderhavige zaak bestaat er inderdaad een nauwe band tussen de rechterlijke instantie en de procedure, en vergemakkelijkt de toepassing van het beginsel van bijzondere bevoegdheid de goede rechtsbedeling, aangezien verweerster haar eerste vordering in de Republiek Kroatië heeft ingesteld, de betaling in het kader van die vordering is verricht en vervolgens is vastgesteld dat deze in strijd was met de regels van de gerechtelijke tenuitvoerleggingsprocedure. Bovendien moeten alle te verkrijgen bewijsstukken in de Republiek Kroatië worden verkregen.

Derhalve luidt de eerste vraag of een vordering tot terugbetaling van onverschuldigde prestaties wegens ongerechtvaardigde verrijking onder de grond van de bevoegdheid van verordening nr. 44/2001 [...] uit hoofde van „verbintenissen uit onrechtmatige daad” valt, gelet op het feit dat artikel 5, punt 3, van deze verordening er onder meer in voorziet dat een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad in een andere lidstaat kan worden opgeroepen voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen.

II. Tweede prejudiciële vraag

Bovendien heeft de ongerechtvaardigde verrijking zich in de onderhavige zaak voorgedaan in het kader van een gerechtelijke tenuitvoerleggingsprocedure die niet had mogen plaatsvinden en wordt thans voor dezelfde rechterlijke instantie verzocht om terugbetaling van het bedrag dat in de tenuitvoerleggingsprocedure onverschuldigd is geïnd, terwijl in artikel 22, punt 5, van verordening nr. 44/2001 is bepaald dat voor de tenuitvoerlegging van beslissingen, ongeacht de woonplaats, de gerechten van de lidstaat van de plaats van tenuitvoerlegging bij uitsluiting bevoegd zijn.

[Or. 5]

De schuldvordering is namelijk voldaan in het kader van een door de rechter gelaste gedwongen tenuitvoerlegging, waarover de Vrhovni sud vervolgens bij arrest heeft vastgesteld dat deze ten aanzien van verzoekster niet naar behoren is uitgevoerd. De terugbetaling van het geïnde bedrag kan niet worden gevraagd in het kader van dezelfde tenuitvoerleggingsprocedure, aangezien sinds de datum van tenuitvoerlegging reeds een jaar is verstreken. Derhalve was verzoekster uit hoofde van de regels inzake tenuitvoerlegging genoodzaakt om met het oog op de terugvordering van het betreffende bedrag een vordering in een civiele procedure in te stellen. Gelet op de nauwe band tussen de onderhavige procedure en de

gerechtelijke tenuitvoerleggingsprocedure, moet een antwoord worden gegeven op de vraag of de Kroatische rechter in de onderhavige zaak bij uitsluiting bevoegd is.

Derhalve luidt de tweede vraag of een civiele procedure die is ingeleid omdat er een termijn bestaat voor de terugvordering van onverschuldigde prestaties in het kader van dezelfde gerechtelijke tenuitvoerleggingsprocedure, onder de uitsluitende bevoegdheid valt van artikel 22, punt 5, van verordening nr. 44/2001, waarin is bepaald dat voor de tenuitvoerlegging van beslissingen, ongeacht de woonplaats, de gerechten van de lidstaat van de plaats van tenuitvoerlegging bij uitsluiting bevoegd zijn.

Prejudiciële vragen:

1. Valt een vordering tot terugbetaling van onverschuldigde prestaties wegens ongerechtvaardigde verrijking onder de bevoegdheidsgrond van verordening nr. 44/2001 [...] uit hoofde van „verbintenissen uit onrechtmatige daad”, gelet op het feit dat artikel 5, punt 3, van deze verordening er onder meer in voorziet dat een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad in een andere lidstaat kan worden opgeroepen voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen?

2. Valt een civiele procedure die is ingeleid omdat er een termijn bestaat voor de terugvordering van onverschuldigde prestaties in het kader van dezelfde gerechtelijke tenuitvoerleggingsprocedure onder de uitsluitende bevoegdheid van artikel 22, punt 5, van verordening nr. 44/2001, waarin is bepaald dat voor de tenuitvoerlegging van beslissingen, ongeacht de woonplaats, de gerechten van de lidstaat van de plaats van tenuitvoerlegging bij uitsluiting bevoegd zijn?

Naast het onderhavige verzoek omvatten de door de verwijzende rechter ingediende stukken tevens afschriften van de dagvaarding (blz. 1-8), van het verweerschrift (blz. 43-47), van de beslissing van de Trgovački sud [OMISSIS] van 20 maart 2019 (blz. 78-82), van de tegen deze beslissing ingediende klacht (blz. 86-88), van het verweer daartegen (blz. 91-94) en van de beslissing tot schorsing van de procedure van 6 mei 2020.

Zagreb, 6 mei 2020

[...] **[Or. 6]** [...]